

*Mariusz Zieliński**
Politechnika Śląska

**KRYZYS GOSPODARCZY A SYTUACJA NA RYNKU
PRACY W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ
W LATACH 2007-2011**

Klasyfikacja JEL: *J08*

Słowa kluczowe: *rynek pracy, zatrudnienie, bezrobocie, kryzys gospodarczy, Unia Europejska*

Abstrakt: *Artykuł analizuje wpływ warunków koniunkturalnych na rynek pracy. Podstawowym celem artykułu jest określenie głównych trendów na rynku pracy w Polsce i innych wybranych krajach Unii Europejskiej. Problem badawczy został sformułowany następująco: kryzys gospodarczy w poważny sposób wpływa na zmiany w poziomie i strukturze zatrudnienia i bezrobocia. Część teoretyczna artykułu przedstawia charakterystykę zmian na rynku pracy, z punktu widzenia makroekonomicznego oraz z perspektywy personalnych strategii przedsiębiorstw, zachodzące w czasie kryzysu gospodarczego. Część praktyczna artykułu jest oparta na metodzie analizy statystycznej. Analiza statystyczne dotyczy zmian w: poziomie i strukturze zatrudnienia (zwłaszcza poziomu pracujących w niepełnym wymiarze,*

© Copyright Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Toruniu.

Tekst wpłynął 1 kwietnia 2011; został zaakceptowany do publikacji 19 czerwca 2012.

* Kontakt: mariusz.zielinski@polsl.pl, Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Instytut Ekonomii i Informatyki (ROZ-5), ul. Roosevelta 26-28, 41-800 Zabrze.

czasowo, samozatrudnionych) oraz poziomie i strukturze bezrobocia (zwłaszcza poziomu bezrobocia długookresowego i bezrobocia osób młodych). Dane statystyczne wskazują, że kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej spowodował: spadek poziomu zatrudnienia, wzrost poziomu bezrobocia, poważne zmiany w strukturze zatrudnienia i bardzo małe zmiany w strukturze bezrobocia.

ECONOMIC CRISIS AND SITUATION ON THE LABOR MARKET IN COUNTRIES OF EUROPEAN UNION IN THE YEARS 2007-2011

JEL Classification: J08

Keywords: labor market, employment, unemployment, economic crisis, European Union

Abstract: *The article analyses influence of prosperity conditions on the labor market. The principal aim of the article is to determine the main trends on the labor market in Poland and other chosen countries in European Union. The research problem has been formulated as follows: economic crisis have an major influence on changes in level and structure of employment and unemployment. The theoretical part of the article presents characteristics changes on the labor market from the macro-economical point of view and personal strategies of companies, at the time of economic crisis. The practical part of the article is based on method of statistical analysis. Statistical analysis embraces changes in: level and structure of employment (especially level of part time employed, temporary employed, self-employed) and level and structure of unemployment (especially level of long-term unemployment and unemployment of the young). Statistical data show that economic crisis in European Union caused: fall in level of employment, increase in level of unemployment, major changes in structure of employment and very small changes in structure of unemployment*

WPROWADZENIE

Poziom zatrudnienia i bezrobocia oraz struktura tych zasobów na rynku pracy zależne są od bieżącej koniunktury gospodarczej. Można postawić tezę, że kryzys gospodarczy w poważny sposób wpływa na zmiany w poziomie i strukturze zatrudnienia i bezrobocia, powodując nie tylko spadek zatrudnienia i wzrost bezrobocia, ale także pogorszenie ich struktury. Jako przejaw pogorszenia struktury zasobów można traktować wzrost udziału

w populacji zatrudnionych osób pracujących w elastycznych formach a w populacji bezrobotnych- osób należących do grup problemowych.

Postawiona teza badawcza zostanie zweryfikowana na podstawie danych statystycznych Eurostatu. Analiza statystyczna obejmie zmiany w: poziomie i strukturze zatrudnienia (zwłaszcza poziomie pracujących w niepełnym wymiarze, czasowo, samozatrudnionych) oraz poziomie i strukturze bezrobocia (zwłaszcza poziomie bezrobocia długookresowego i bezrobocia osób młodych). Dla potrzeb opracowania wybrano roczne dane statystyczne obejmujące lata 2007-2011.

Podstawowym celem artykułu jest określenie głównych trendów na rynku pracy w Polsce i innych wybranych krajach Unii Europejskiej, kształtujących się w okresie kryzysu gospodarczego.

KRYZYS A POZIOM I STRUKTURA ZASOBÓW NA RYNKU PRACY

Kryzys gospodarczy, rozumiany jako spadek aktywności na rynku rzeczowym, z pewnym opóźnieniem przekłada się na zmiany w zasobach na rynku pracy. Poza spadkiem zatrudnienia i wzrostem bezrobocia, w czasie kryzysu pogarsza się struktura zasobów na rynku pracy, ponieważ wzrasta skłonność ze strony pracodawców do zatrudniania pracowników w formach elastycznych (ułatwiających zwolnienie pracownika), wzrasta także udział w zasobie bezrobotnych osób, których szanse na znalezienie pracy są niewielkie. Państwo w pewnym zakresie może tym niekorzystnym tendencjom przeciwdziałać, przez wzrost zatrudnienia w sektorze publicznym oraz rozszerzenie aktywnej polityki rynku pracy. Niestety, w warunkach kryzysu gospodarczego pojawia się silne ograniczenie budżetowe, brak środków finansowych oraz wzrost zadłużenia państwa raczej skłania do oszczędności (także na etatach w sektorze publicznym). Poza tym, w ostatecznym rozrachunku miejsca pracy w gospodarce tworzą przedsiębiorstwa, bez poprawy koniunktury gospodarczej nasilenie polityki rynku pracy przyniesie zatem umiarkowane i krótkotrwałe efekty.

Jeśli potraktujemy przedsiębiorstwa jako agregat makroekonomiczny, ich zapotrzebowanie na czynniki produkcji uzależnione jest od fazy cyklu koniunkturalnego. Pozyskiwanie dodatkowych zamówień pociąga za sobą nadwyżkę przyjęć nad zwolnieniami, utrata części klientów powoduje natomiast tendencje przeciwne. Rzeczywista sytuacja na rynku pracy zależy zatem w dominującym stopniu od skali reakcji przedsiębiorstw (w postaci zmian w poziomie i strukturze zatrudnienia) na zmiany stanu koniunktury (Sajkiewicz, Sajkiewicz 2002, s. 19).

W warunkach kryzysu gospodarczego, o poziomie zatrudnienia w gospodarce decyduje strona popytowa, pojawia się bowiem rynek pracodawcy. Przyjęcia i zwolnienia pracowników, dokonywane przez przedsiębiorstwa, decydują o wielkości zasobów nie tylko zatrudnionych ale także bezrobotnych i biernych zawodowo. W warunkach braku ofert pracy nie tylko rośnie bezrobocie ale także bierność zawodowa, rośnie bowiem grupa tzw. bezrobotnych zniechęconych, którzy wycofują się z rynku pracy, by na niego powrócić w okresie poprawy koniunktury (Zieliński 2008, s. 225-226).

Wiele przedsiębiorstw do zmian koniunktury dostosowuje się w sposób adaptacyjny (dostosowują zapotrzebowanie na zasoby produkcyjne do popytu na swoje wyroby sukcesywnie), nie są bowiem w stanie przewidzieć głębokości kryzysu i czasu jego utrzymywania się. Powoduje to pojawienie się tzw. efektu opóźnienia – zmiana poziomu zatrudnienia następuje dopiero po potwierdzeniu (pogłębieniu się) tendencji zmian popytu i jest zwykle niższa od zmiany poziomu produkcji. Efekt opóźnienia wzmacniają czynniki społeczne (pracodawcy starają się nie pozbawiać pracowników środków do życia), psychologiczne i prawne (skalę i tempo zwolnień ograniczają okresy wypowiedzenia, konieczność wypłaty odpraw). Starając się ograniczyć skalę zwolnień, pracodawcy stosują ich alternatywy, do których należą: wstrzymanie naboru, niezatrudnianie nowych pracowników na miejsce zwalnianych, redukcja godzin nadliczbowych, skracanie czasu pracy, dzielenie pracy, nieprzedłużanie umów czasowych, zmniejszenie liczby zleceń zewnętrznych i przekazanie zadań własnym pracownikom, urlopy bezpłatne, preferowanie odejść naturalnych (wcześniejsze emerytury) i dobrowolnych zwolnień (Lipka 2000, s. 130-131).

Opóźnienia dostosowania poziomu zatrudnienia do popytu na wyroby przedsiębiorstwa są także efektem kalkulacji ekonomicznej. Często koszty utrzymania nie w pełni dociążonych pracą doświadczonych pracowników w okresie spadku popytu są niższe od sumy kosztów, które przedsiębiorstwo musi ponieść by odbudować stan zatrudnienia po powrocie dobrej koniunktury (Kalinowski 2004, s. 407). Ponowny nabór personelu z zewnątrz, po okresie zwolnień, wiąże się z kosztami pozyskiwania personelu, fluktuacji (wielu nowo zatrudnionych pracowników rezygnuje w pierwszych miesiącach pracy), niską wydajnością w okresie wdrażania, kosztami wdrażania, szkoleń, kosztami zmian organizacji pracy itp. (Wiśniewski 1999, s. 65; Makowski 2001, s. 165).

Kryzys gospodarczy w warunkach globalizacji i nasilenia konkurencji powoduje, że przedsiębiorstwa coraz częściej dokonują segmentacji wewnętrznego rynku pracy. Wyodrębniają „trzon” załogi, od którego zależy przetrwanie i rozwój przedsiębiorstwa, bez którego nie mogłyby realizo-

wać swoich podstawowych funkcji (Pawłowska 2007, s. 193). Ta część załogi jest chroniona przed zwolnieniami i zatrudniona na czas nieokreślony. Pozostały personel stanowi tzw. część brzegową, pełniąc rolę „zderzaka koniunkturalnego”. Część brzegowa zatrudniana jest w zależności od koniunktury, w elastycznych formach zatrudnienia (na umowy terminowe, umowy cywilno-prawne) przy gorszych warunkach pracy i płacy (Górska 2001, s. 75-76). Takie działania powodują zmianę struktury zatrudnienia, zwiększa się liczba osób pracujących w formach niestandardowych (na wewnętrznych rynkach poszczególnych przedsiębiorstw), kosztem pracujących na podstawie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony.

Dla ograniczenia kosztów działalności i usprawnienia zarządzania, przedsiębiorstwo może zdecydować się na zlecenie części zadań usługodawcom zewnętrznym (*outsourcing*). W ramach *outsourcingu* zleca się zwykle prace wymagające wysokich kwalifikacji (realizowane przez ekspertów, których nie opłaca się zatrudniać na stałe) i proste, niewymagające specjalnego przygotowania (co ogranicza etatowe zatrudnienie pracowników niskokwalifikowanych) (Orczyk 2004, s. 118-119). Działania takie powodują wzrost ilości samozatrudnionych i pracodawców w gospodarce, ponieważ pojawiają się podmioty obsługujące zlecenia, które dotychczas wykonywane były wewnątrz przedsiębiorstw.

Omówione wyżej zachowania przedsiębiorstw powodują zmiany także w zasobie bezrobotnych. Pogarsza się sytuacja osób należących do tzw. grup problemowych, czyli osób o niekorzystnych cechach społeczno-demograficznych, utrudniających im znalezienie stałego zatrudnienia (osoby nisko kwalifikowane, starsze, młodzież, kobiety, pracownicy przemysłów schyłkowych, pracujący w niepełnym wymiarze, niepełnosprawni itp.) (Maksim 2001, s. 5-7). Pracodawcy niechętnie zatrudniają osoby o niskich kwalifikacjach, stąd utrudnione wejście na rynek pracy mają absolwenci, którzy nie legitymują się doświadczeniem zawodowym. Dodatkowo, w okresie osłabienia koniunktury, przedsiębiorstwa często bronią się przed zwolnieniami dotychczasowych pracowników wstrzymując lub znacząco ograniczając nabór z rynku zewnętrznego. W konsekwencji rośnie udział bezrobocia długotrwałego w populacji bezrobotnych.

Państwo może starać się ograniczyć skalę bezrobocia wśród grup problemowych za pomocą polityki rynku pracy. Przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu jest kosztowne i często skuteczne jedynie czasowo, jest jednak konieczne, z perspektywy skutków dotyczących gospodarkę i samych bezrobotnych. Długotrwałe pozostawanie bez pracy, poza skutkami ekonomicznymi (utrata produkcji, pauperyzacja, pogorszenie stanu budżetu państwa, deprecjacja kapitału ludzkiego) (Kwiatkowski, Kucharski 2009, s. 10-11), pociąga za sobą skutki psychologiczne i zdrowotne (Smith 1985, s.

1338; Kabaj 2001, s. 13), a prawdopodobieństwo znalezienia zatrudnienia spada z okresem bezrobocia.

WPŁYW KRYZYSU GOSPODARCZEGO NA POZIOM ZATRUDNIENIA I BEZROBOCIA

Średni wzrost gospodarczy dla 27 krajów Unii Europejskiej (UE-27) spadał z 3,0% w 2007 roku, do 0,5% i -4,2% w dwóch kolejnych latach, by wrócić do poziomu dodatniego w 2010 roku (patrz tabela 1). W 2009 roku, poza Polską, która odnotowała 1,7% wzrost gospodarczy, wszystkich krajów objętych analizą dotknęła recesja. Skala recesji była różna i wynosiła od 2% w Grecji do 4,9% w Wielkiej Brytanii. Kolejne dwa lata przyniosły pogłębienie recesji w Grecji, powrót do recesji w 2011 roku w Portugalii i bardzo niski wzrost w 2011 roku gospodarek Hiszpanii, Włoch i Wielkiej Brytanii (poniżej 1% rocznie). Poza Polską, utrzymującą najwyższy z objętych tabelą poziom wzrostu, zauważyć należy bardzo wyraźną poprawę koniunktury od 2010 roku w Niemczech.

Tabela 1. Realny wzrost PKB, stopa zatrudnienia i bezrobocia w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2011

Cecha	Rok	Kraj								
		EU27	Grecja	Hiszp.	Fran- cja	Włoch.	Niem.	Polska	Port.	W. Bryt.
Realny Wzrost PKB	2007	3,0	4,3	3,6	2,4	1,5	2,7	6,8	2,4	2,7
	2008	0,5	1,0	0,9	0,2	-1,3	1,0	5,1	0,0	-0,1
	2009	-4,2	-2,0	-3,7	-2,6	-5,0	-4,7	1,7	-2,5	-4,9
	2010	2,0	-3,5	-0,1	1,7	1,8	3,7	3,9	1,4	2,1
	2011	1,5	-6,9	0,7	1,7	0,4	3,0	4,3	-1,6	0,7
Stopa zatrud- nienia	2007	65,4	61,4	65,6	64,3	58,7	69,0	57,0	67,8	71,5
	2008	65,9	61,9	64,3	64,9	58,7	70,1	59,2	68,2	71,5
	2009	64,6	61,2	59,8	64,1	57,5	70,3	59,3	66,3	69,9
	2010	64,1	59,6	58,6	63,8	56,9	71,1	59,3	65,6	69,5
	2011	64,3	55,6	57,7	63,8	56,9	72,5	59,7	64,2	69,5
Stopa bezro- bocia	2007	7,2	8,3	8,3	8,4	6,1	8,4	9,6	8,1	5,3
	2008	7,0	7,7	11,3	7,8	6,7	7,3	7,1	7,7	5,6
	2009	8,9	9,5	18,0	9,5	7,8	7,5	8,2	9,6	7,6
	2010	9,7	12,6	20,1	9,8	8,4	7,1	9,6	12,0	7,8
	2011	9,7	17,7	21,7	9,7	8,4	5,9	9,7	12,9	8,0

Źródło: Eurostat.

Zmiany stopy zatrudnienia odpowiadają co do kierunku koniunkturze, przy czym dla całej grupy UE-27 nastąpiło zwiększenie stopy zatrudnienia w 2008 roku w warunkach zaledwie 0,5% wzrostu gospodarczego. Może to wskazywać na występowanie efektu opóźnienia na europejskim rynku pracy (wzrost zatrudnienia w 2008 roku był pochodną relatywnie dobrej koniunktury w latach 2006-2007). Jedynym krajem, w którym stopa zatrudnienia rosła w całym okresie badawczym była Polska. Kraje, w których recesja była relatywnie płytka (poniżej 3% spadku PKB), odnotowały niewielkie spadki stopy zatrudnienia w okresie 2008-2009 (tj. 0,7 w przypadku Grecji i 0,8 w przypadku Francji), poza Portugalią, gdzie spadek stopy zatrudnienia wyniósł 1,9 (podkreślić należy, że już w 2008 roku Portugalia znajdowała się w stagnacji). W latach 2010-2011 sytuacja znacząco pogorszyła się w Grecji, Hiszpanii i Portugalii, gdzie spadek stopy zatrudnienia towarzyszył recesji lub bardzo niskiemu wzrostowi gospodarczemu. Porównując lata 2007 i 2011, wzrost stopy zatrudnienia odnotowały jedynie dwa kraje tj.: Niemcy (o 3,1) i Polska (o 2,7).

Stopa bezrobocia dla 27 krajów UE w latach 2007-2008 spadała, by zacząć wzrastać w 2009 roku. Krajem, który odnotował najwyższy wzrost stopy bezrobocia w 2009 roku była Hiszpania (wzrost o 6,7). W latach 2010-2011 najwyższy wzrost stopy bezrobocia wystąpił w Grecji (o 8,2) i w Portugalii (o 3,0). Jedynym krajem, w którym w okresie 2007-2011 spadła stopa bezrobocia były Niemcy (o 2,5), najniższy jej wzrost (o 0,1) zanotowała natomiast Polska.

W okresie 2007-2009 liczba pracujących w krajach UE (patrz tabela 2) spadła o 1257 tysięcy osób, przy czym nastąpił o wiele bardziej znaczący wzrost liczby osób bezrobotnych – o 4487 tysiąca osób. W kolejnych latach nastąpiło pogorszenie sytuacji na rynku pracy, co spowodowane było z jednej strony przedłużającym się kryzysem, z drugiej strony, efektem opóźnienia.

W większości krajów objętych zestawieniem, w latach 2007-2011 spadła liczba pracujących, wyjątkami od tej reguły są: Polska (wzrost zatrudnienia o 890 tysięcy osób), Niemcy (wzrost zatrudnienia o 528 tysięcy osób) i Francja (wzrost zatrudnienia o 185 tysięcy osób). Należy podkreślić, że Polska jest jedynym krajem wśród objętych zestawieniem, w którym zatrudnienie w 2009 roku wzrosło. Polska gospodarka tworzyła nowe miejsca pracy przy wzroście gospodarczym 1,7% w skali rocznej, w warunkach recesji gospodarczej w krajach będących głównymi partnerami gospodarczymi. Z perspektywy liczby zatrudnionych w latach 2007-2011, sytuacja na rynku pracy pogorszyła się relatywnie najmocniej w Hiszpanii (spadek o 11,1%), w Grecji (spadek zatrudnienia o 9,3%) i w Portugalii (spadek zatrudnienia o 6,4%).

Tabela 2. Liczba pracujących i bezrobotnych w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2011

Cecha	Rok	Kraj								
		EU27	Grecja	Hiszp.	Francja	Włoch.	Niem.	Polska	Port.	W. Bryt.
Pracujący (tys.)	2007	219070	4510	20356	25579	23222	38210	15241	5170	29118
	2008	221674	4559	20258	25920	23405	38880	15800	5198	29364
	2009	217813	4509	18888	25691	23025	38797	15868	5054	28923
	2010	216398	4389	18457	25692	22872	38738	15961	4978	28942
	2011	217169	4091	18105	25764	22967	38738	16131	4837	29078
Bezrobotni (tys.)	2007	16981	407	1834	2380	1506	3062	1619	449	1623
	2008	16794	378	2591	2233	1692	3141	1211	427	1753
	2009	21468	471	4150	2755	1945	3227	1411	529	2363
	2010	23152	629	4632	2841	2102	2946	1699	658	2440
	2011	23220	877	4999	2820	2108	2501	1722	706	2534

Źródło: Eurostat.

Podobnie proporcje zmian sytuacji na rynku pracy w latach 2007-2011 wyglądają w przekroju zmian liczby osób bezrobotnych. Spadek liczby bezrobotnych zanotowały w tym okresie jedynie Niemcy (o 18,3%). W pozostałych krajach objętych zastawieniem liczba bezrobotnych rosła, najsłabiej w Polsce (wzrost o 6,4%), najsilniej natomiast w Hiszpanii (o 172,6%), w Grecji (o 115,5%), w Portugalii (o 57,2%) i w Wielkiej Brytanii (o 56,1%).

ZMIANY STRUKTURY ZATRUDNIENIA W LATACH 2008-2011

W latach 2007-2011, dla 27 krajów UE zauważyć można spadek liczby osób pracujących czasowo (o 1091,5 tys. osób), spadek liczby samozatrudnionych (o 337,5 tys. osób) i znaczący wzrost liczby osób pracujących w niepełnym wymiarze (o 2240,3 tys. osób).

Zauważalna jest bardzo wysoka liczba pracujących czasowo w 2007 roku w Hiszpanii (zdecydowanie największa spośród krajów objętych zestawieniem) i gwałtowny jej spadek w kolejnych latach (w latach 2007-2011 o 1484,5 tys. osób). Między rokiem 2007 a 2009 nastąpiło zmniejszenie liczby zatrudnionych czasowo przekraczające 100 tysięcy jeszcze we Francji i Włoszech. Dla całego analizowanego okresu spadek liczby pracujących czasowo odnotowały: Hiszpania, Grecja i Portugalia.

Tabela 3. Liczba pracujących czasowo, pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy i samozatrudnionych w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2011 w tys.

Cecha	Rok	Kraj								
		EU27	Grecja	Hiszp.	Fran- cja	Włoch.	Niem.	Polska	Port.	W. Bryt.
Pracuj. czasowo	2007	26236,1	314,5	5297,1	3412,0	2261,8	4864,1	3266,8	856,4	1414,2
	2008	25832,5	336,3	4871,5	3424,8	2313,3	4975,0	3251,6	895,8	1319,2
	2009	24339,7	349,1	3973,8	3251,5	2143,0	4910,6	3212,8	840,8	1338,5
	2010	24797,8	347,9	3812,6	3387,1	2175,5	4989,9	3327,7	875,8	1443,6
	2011	25144,6	299,8	3812,6	3439,5	2292,5	5109,5	3328,3	839,2	1459,8
Pracuj. w nie- pełnym wymiarz.	2007	37747,6	237,2	2353,4	4374,5	3069,1	9491,9	1268,0	424,0	6867,1
	2008	38265,3	240,1	2380,5	4335,5	3238,1	9522,5	1202,1	421,3	6932,8
	2009	38685,4	255,8	2368,9	4392,7	3187,8	9575,6	1197,5	397,9	7031,0
	2010	39394,9	265,5	2406,7	4496,1	3332,1	9690,5	1197,2	390,8	7196,4
	2011	39987,9	263,6	2462,5	4505,5	3441,6	1008,5	1153,8	462,1	7182,5
Samozatrudnieni	2007	31019,5	1270,4	3288,9	2583,7	5347,4	3920,6	2809,8	919,5	3576,2
	2008	30896,1	1290,1	3276,7	2530,5	5261,6	3892,7	2854,3	914,7	3594,8
	2009	30592,0	1291,4	2949,2	2604,6	5102,3	3952,7	2862,8	878,4	3592,6
	2010	30899,8	1276,3	2875,2	2742,5	5107,6	3988,6	2904,3	817,3	3652,7
	2011	30682,0	1219,5	2777,9	2777,6	5075,1	4101,3	2936,3	753,6	3691,6

Źródło: Eurostat.

Zmiany liczby osób pracujących w niepełnym wymiarze w latach 2007-2011 miały znacząco większe rozmiary niż w przypadku pozostałych rozpatrywanych elastycznych form zatrudnienia. Spośród krajów objętych zestawieniem jedynie w Polsce nastąpił spadek liczby osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze, co świadczyć może o poprawie sytuacji na rynku pracy (można założyć, że wzrost liczby pracujących w niepełnym wymiarze wynika z dzielenia pracy między dotychczasowych pracowników, w celu uniknięcia ich zwolnień). Najwyższy relatywny wzrost zatrudnienia w niepełnym wymiarze w okresie 2007-2011 zanotowały: Włochy (wzrost o 12,1%), Grecja (wzrost o 11,1%) i Portugalia (wzrost o 9,0%).

W latach 2007-2011 w grupie UE-27 spadła liczba osób samozatrudnionych, przy czym z perspektywy skali spadku, zmniejszenie liczby osób samozatrudnionych wydaje się mało istotne. Zmiana skali samozatrudnienia staje się natomiast istotna gdy rozpatrujemy poszczególne kraje. Najwyższy spadek zanotowała Hiszpania, w której w okresie 2007-2011 ubyłoby 511 tysięcy osób samozatrudnionych. Zsumowane zmniejszenie liczby pracujących czasowo i samozatrudnionych, stanowi 88,6% spadku zatrudnienia ogółem w Hiszpanii. Spadek liczby samozatrudnionych dotknął także Portugalii, Grecji i Włoch. W pozostałych krajach objętych zestawieniem liczba osób samozatrudnionych wzrosła, relatywnie najsilniej we Francji (o 7,5%) i w Niemczech (o 4,6%). W przypadku Niemiec trzeba

zauważyć, że elastyczne formy zatrudnienia zawarte w tabeli 3, dały gospodarce o 962,5 tysiąca miejsc pracy więcej, podczas gdy zatrudnienie ogółem wzrosło w latach 2007-2011 jedynie o 528 tysięcy osób.

ZMIANY UDZIAŁU BEZROBOCIA DŁUGOTRWALEGO I BEZROBOCIA MŁODZIEŻY W POPULACJI BEZROBOTNYCH

Udział osób młodych dla krajów UE-27 w zasobie bezrobotnych ulegał w analizowanym okresie bardzo niewielkim zmianom (patrz tabela 4), przy czym udział ten spadł w 2011 roku w stosunku do roku 2007, co znamionuje relatywną poprawę sytuacji młodzieży na rynku pracy. Główną przyczyną takiego kształtowania się relacji było bardzo wyraźne zmniejszenie udziału młodzieży w zasobie bezrobotnych (o ponad 4%) w Hiszpanii, Grecji i Wielkiej Brytanii. Najniższy spadek udziału bezrobotnych do lat 24 w populacji bezrobotnych odnotowały Portugalia (o 0,1%) i Polska (o 0,2%). Analizowane dane wskazują, że koniunktura gospodarcza mimo niewątpliwego wpływu na rynek pracy, w niewielkim stopniu przekłada się na udział młodzieży w populacji bezrobotnych.

Tabela 4. Udział młodzieży w ogóle bezrobotnych i udział bezrobotnych długotrwałych w populacji aktywnej zawodowo w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2011

Cecha	Rok	Kraj								
		EU27	Grecja	Hiszp.	Francja	Włoch.	Niem.	Polska	Port.	W. Bryt.
Udział bezrobotnych do lat 24 w ogóle bezrobotnych (%)	2007	24,6	20,6	24,1	24,6	25,2	19,1	24,9	19,1	42,1
	2008	25,0	20,3	22,9	25,7	23,6	16,5	25,5	19,6	41,2
	2009	24,2	19,0	20,3	26,4	23,1	16,6	25,7	17,7	37,7
	2010	23,1	17,5	18,4	24,9	22,8	15,6	24,4	19,6	37,0
	2011	22,8	16,1	17,8	23,8	22,9	16,3	24,7	19,0	38,0
Udział bezrobotnych długotrwałych wśród aktywnych zawodowo (%)	2007	3,1	4,1	1,7	3,4	2,9	4,7	4,9	3,8	1,3
	2008	2,6	3,6	2,0	2,9	3,1	3,8	2,4	3,7	1,4
	2009	3,0	3,9	4,3	3,3	3,5	3,4	2,5	4,3	1,9
	2010	3,9	5,7	7,3	3,9	4,1	3,4	3,0	6,3	2,5
	2011	4,1	8,8	9,0	4,0	4,4	2,8	3,6	6,2	2,7

Źródło: Eurostat.

Spodziewane tendencje wystąpiły natomiast w zestawieniach dotyczących długotrwale bezrobotnych. Udział bezrobotnych długotrwałych w populacji aktywnych zawodowo w krajach UE-27 w latach 2007-2011 wzrósł z 3,1% do 4,1%. Na zdecydowaną poprawę sytuacji na rynku pracy wskazują dane dotyczące Niemiec (spadek udziału bezrobocia długotrwałego z 4,7% do 2,8%) i Polski (spadek z 4,9% do 3,6%). W zdecydowanie najgorszej sytuacji w ujęciu bezwzględnym i relatywnym są: Hiszpania (wzrost udziału długotrwale bezrobotnych z 1,7% do 9,8%), Grecja (wzrost z 4,1% do 8,8%) oraz Portugalia (wzrost z 3,8% do 6,2%).

ZAKOŃCZENIE

Zaprezentowane dane statystyczne pozwalają jedynie częściowo potwierdzić tezę postawioną we wprowadzeniu. Pogorszenie koniunktury gospodarczej przekłada się na spadek zatrudnienia i wzrost bezrobocia. W skali UE-27 spadała liczba pracujących czasowo (ograniczenie grupy brzegowej w przedsiębiorstwach), wzrastała liczba pracujących w niepełnym wymiarze (ochrona przed zwolnieniami, wzrost elastyczności zatrudnienia), spadała liczba osób samozatrudnionych. Wzrost liczby pracujących w niepełnym wymiarze dla grupy UE-27 przekroczył sumę spadków zatrudnienia czasowego i samozatrudnienia, co przemawia za tezą o pogarszaniu struktury zatrudnienia na skutek kryzysu. Nastąpił niezgodny z założeniami spadek udziału młodzieży w populacji bezrobotnych, zgodny z założeniami był natomiast wzrost udziału w populacji bezrobotnych długotrwałych.

Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że rynki pracy poszczególnych krajów UE w różnym sposób reagują na zmiany koniunktury gospodarczej. Co prawda, zmiany poziomu zatrudnienia i bezrobocia są zgodne ze zmianami koniunktury, znacząco różnią się jednak zmiany struktury zasobów zatrudnienia i bezrobocia.

Krajem, w którym sytuacja na rynku pracy w latach 2007-2011 najbardziej się poprawiła, była Polska, co wynikało głównie z utrzymywania się w naszym kraju wzrostu gospodarczego. Najsilniej kryzys dotknął rynku pracy w Hiszpanii, który silniej niż w innych krajach oparty jest na elastycznych formach zatrudnienia.

LITERATURA

- Górska J. (2001), *Planowanie sukcesji pracowników na wewnętrznym rynku pracy*, [w:] K. Makowski (red.), *Zarządzanie pracownikami. Instrumenty polityki personalnej*, Poltext, Warszawa.
- Kabaj M. (2001), *Badanie bezrobocia długotrwałego*, Raport IPiSS, z. 21, Warszawa.
- Kalinowski M. (2004), *Zwalnianie pracowników*, [w:] W. Golnau (red.), *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, CeDeWu, Warszawa.
- Kwiatkowski E., Kucharski L. (2009), *Bezrobocie długookresowe w Polsce w latach 1995-2007*, [w:] M. Ratajczak (red.), *Polska transformacja między teorią a praktyką*, „Zeszyty Naukowe UE w Poznaniu”, nr 118.
- Lipka A. (2000), *Strategie personalne firmy*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków.
- Makowski K. (2001), *Restrukturyzacja zatrudnienia*, [w:] K. Makowski (red.), *Zarządzanie pracownikami. Instrumenty polityki personalnej*, Poltext, Warszawa.
- Maksim M. (2001), *Grupy celowe na rynku pracy w Polsce*, „Rynek Pracy”, nr 2.
- Orczyk J. (2004), *Zmiany zakresu pojęcia „praca” a zatrudnienie*, [w:] Z. Wiśniewski, A. Poczowski (red.), *Zarządzanie zasobami ludzkimi w warunkach nowej gospodarki*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Sajkiewicz A., Sajkiewicz Ł. (2002), *Nowe metody pracy z ludźmi. Organizacja procesów personalnych*, Poltext, Warszawa.
- Smith R., (1985) „*What’s the Point. I’m no Use to Anybody*”, *The Psychological Consequences of Unemployment*, “British Medical Journal”, Vol. 291.
- Wiśniewski Z. (1999), *Kierunki i skutki deregulacji rynku pracy w krajach Unii Europejskiej*, UMK, Toruń.
- Zieliński M. (2008), *Wpływ państwa na rynek pracy i decyzje zatrudnieniowe przedsiębiorstw.*, Politechnika Śląska, Gliwice.